

Mednarodna konferenca
MUZEJI IN ZAMOLČANE ZGODOVINE
Med spominom in pozabo
Ljubljana, 5.–7. oktober 2017
Muzej novejšje zgodovine Slovenije

ICOM Slovenija; Skupnost muzejev Slovenije; Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (Oddelek za sociologijo);
Muzej novejšje zgodovine Slovenije; Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU; Fundacija Poti miru v Posočju

DEDIŠČINA PRVE SVETOVNE VOJNE MED ALPAMI IN JADRANOM

Sobota, 7. oktober 2017

Narava vojne dediščine je dvoumna, kakor so tudi same vojne, in zato izzove različna čustva in številne razlage. Mar je možno, da se iz popolnega uničenja človeških teles in duš, pokrajine in okolja rodi kaj pozitivnega in spodbudnega? Smo sposobni najti sledi človečnosti v najbolj nečloveških vojnih razmerah?

- 9:30 – 9:45 Uvod
- 9:45– 11:00 **Bernd von Droste zu Hülshoff**: SOČA: EVROPSKA PREMOLČANA TRAGEDIJA, OD VOJNE DO MIRU? (uvodni nagovor)
Petra Svolfšak: DEDIŠČINA 1. SVETOVNE VOJNE V SLOVENIJI
Fundacija »Poti miru v Posočju«: POT MIRU OD ALP DO JADRANA – DEDIŠČINA 1. SVETOVNE VOJNE NA UNESCOVEM POSKUSNEM SEZNAMU SVETOVNE DEDIŠČINE
- 11:00 – 11:30 Odmor
- 11:30 – 13:00 **Jelka Pirkovič**: ZA NOVO POKRAJINSKO PARADIGMO – SLOVENSKI PRIMER
Gojko Zupan: ULTRA CINERES HOSTIUM IRA NON SUPEREST
Silvester Gaberšček: UMETNIKI MED STRELSKIMI JARKI SOŠKE FRONTE
Ernesta Drole: GROBIŠČA 1. SVETOVNE VOJNE OB SOČI
Razprava
- 13:00 – 14:15 Odmor
- 14:15 – 15:45 **Ivana Leskovec, Milojka Magajne**: ČLOVEČNOST V VOJNI – PRIMER PARTIZANSKE BOLNICE FRANJA
Željko Cimprič: KOBARIŠKI MUZEJ – MUZEJ NA NEKDANJEM BOJIŠČU
Vojteh Cestnik: ŽIVALI V VOJNAH
Tanja Roženbergar: VEZI NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE
Razprava
- 15:45 – 16:00 ZAKLJUČEK

SOČA: EVROPSKA PREMOLČANA TRAGEDIJA, OD VOJNE DO MIRU?

Uvodni nagovor

prof. dr. Bernd von Droste zu Hülshoff

Osrednja tema govori o temeljni vlogi vojne dediščine pri kulturi miru v človeški družbi, kot primer pa navaja strahote, ki so se med prvo svetovno vojno dogajale na soški fronti. S številnimi spominskimi cerkvami, vojaškimi pokopališči, muzeji in vojaškimi bolnišnicami priča spomska krajina ob Soči o strašnem opustošenju in o zločinih te vojne, pa tudi o ustvarjalnosti vojakov in pogosto o njihovi želji po miru. Navsezadnje je mir najpomembnejša vrednota dediščine ob Soči, ki jo je treba prenesti na prihodnje rodove, in prav to sporočilo mora biti vodilo pri celostni predstavitvi te dediščine v njenih različnih oblikah.

*Bernd von Droste zu Hülshoff je študiral gozdarstvo na Univerzi v Göttingenu in na Univerzi v Münchnu, kjer je leta 1969 doktoriral iz gozdne ekologije. Leta 1973 se je pridružil Unescu, kjer je pozneje postal direktor Oddelka za ekološke znanosti (Division of Ecological Sciences) in bil od leta 1983 do 1991 sekretar medvladnega programa Človek in biosfera (Man and the Biosphere) (MAB). Leta 1976 je začel z delom pri Konvenciji za svetovno dediščino (World Heritage Convention), kjer je bil v njenem sekretariatu odgovoren za oddelek za naravno dediščino. Leta 1992 je Bernd von Droste zu Hülshoff kot prvi postal direktor Unescovega Centra za svetovno dediščino (World Heritage Centre). Več kot dvajset let je član IUCN Komisije za parke in varovana območja pri Svetovni zvezi za varstvo narave (IUCN's Commission for Parks and Protected Areas), zdaj Svetovne komisije za varovana območja (World Commission for Protected Areas). Po upokojitvi leta 1999 je deloval kot svetovalec Unescovega generalnega direktorja za kulturo pa tudi Evropske komisije kot neodvisni strokovnjak za ovrednotenje projektov. V letu 2002 je postal častni profesor na Evropski univerzi Viadrina/Frankfurt na Odri, kjer je na podiplomskem študiju predaval predmet Evropska dediščina. Pedagog, svetovalec in pisec Bernd von Droste zu Hülshoff je objavil številne knjige in članke na temo svetovne dediščine.
Kontakt: bvdzh1@hotmail.com*

DEDIŠČINA 1. SVETOVNE VOJNE V SLOVENIJI

dr. Petra Svolfšak

Izkušnja 1. svetovne vojne je bila za slovenske dežele in njihove prebivalce vseobsegajoča in prelomna. Njene sledi so ostale zarežane v narodov spomin in v zemeljsko površje, kar je posredno preprečilo pozabo, za kar so si prizadevale posamezne državne skupnosti, katerih del je bila Slovenija po letu 1918. Sodobno branje in razumevanje "slovenske" zgodovine 1. svetovne vojne sta prinesli tudi nova spoznanja in novo zavedanje o snovni in nesnovni dediščini, ki jo je ta prvi svetovni spopad zapustil na naši zemlji in v spominu, ki se znova obuja. Nova spoznanja in nov odnos do vojne dediščine pa so v zadnjih dvajsetih letih povzročili tudi kvaliteten preskok od zbirateljstva vojnih ostankov na terenu do njihove reinterpretacije zaradi posebnosti časa in prostora, kjer se po spletu zgodovinskih okoliščin ti ostanki nahajajo. Spomska pokrajina nekdanjega bojišča ob reki Soči je postala prostor nenehnega dialoga med spominom in dediščino, med ohranjanjem in vzdržnim "trženjem" vojne dediščine, med sporočanjem in pripovedovanjem. Skoraj nezavedna prednost te spomske krajine je njena nacionalna neobremenjenost, njen večnacionalni in več verski zgodovinski značaj, ki omogoča nacionalno razbremenjen razmislek o sporočilnosti te zelo težke, dvoumne, pogosto zamolčevane in nerazumljene dediščine.

Dr. Petra Svoltjšak je znanstvena svetnica na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU in specialistka za zgodovino 1. svetovne vojne. Je predavateljica na Univerzi v Novi Gorici. Je podpredsednica Nacionalnega odbora za obeleževanje 100-letnic 1. svetovne vojne in vodi delovno skupino za pripravo kandidature Poti miru – dediščina 1. svetovne vojne za vpis na Unescov Seznam svetovne dediščine. Kontakt: petra.svoltjsak@zrc-sazu.si

POT MIRU OD ALP DO JADRANA – DEDIŠČINA 1. SVETOVNE VOJNE NA UNESCOVEM POSKUSNEM SEZNAMU SVETOVNE DEDIŠČINE

Maša Klavora

Pot miru povezuje območja in ljudi ter bogato kulturno in naravno dediščino vzdolž nekdanje soške fronte. Spominja na vse, ki so trpeli v času prve svetovne vojne, in opominja, da se vojne ne smejo več dogajati. Predvsem pa je spodbuda, da bi cenili vrednoto miru, in opozorilo na priložnosti za skupni razvoj. Fronta je za seboj pustila veliko ostalin, ki so se dobro ohranile in so s pomočjo različnih ustanov in društev zgledno vzdrževane. Vojaška pokopališča, cerkvice, kaverne, strelski jarki, kostnice, kapele, spomeniki, muzeji na prostem in druga obeležja predstavljajo pomembno snovno in nesnovno evropsko zgodovinsko dediščino. Danes so s svojo pričevalnostjo, občutji, ki jih zbuja, in z zgodbami hrbtnica Poti miru od Julijskih Alp do Jadrana, ki je z dediščino prve svetovne vojne na ozemlju Republike Slovenije uvrščena na Unescov Poskusni seznam svetovne dediščine.

Maša Klavora je strokovna sodelavka Ustanove »Fundacija Poti miru v Posočju«.

Ustanova »Fundacija Poti miru v Posočju«: Dolina Soče in Kras sta bila v prvi svetovni vojni med letoma 1915 in 1917 del soške fronte. Tu so se bojevali, umirali in trpeli fantje in možje mnogih narodov. Iz tega obdobja so se ohranile številne ostaline, ki predstavljajo kulturno in zgodovinsko dediščino nacionalnega in mednarodnega pomena. Da bi to dediščino zavarovali in ohranili, je bila leta 2000 ustanovljena Ustanova »Fundacija Poti miru v Posočju«. Njeno delovanje podpirajo tudi Vlada Republike Slovenije, občine in pridobljeni EU projekti.

Kontakt: Ustanova »Fundacija Poti miru v Posočju«, Gregorčičeva 8, 5222 Kobarid, Slovenija; tel.: 05 389 01 66, 05 389 01 67; e-pošta: info@potmiru.si; www.potmiru.si

ZA NOVO KRAJINSKO PARADIGMO – PRIMER SLOVENIJE

dr. Jelka Pirkovič

Slovenija je odličen primer kulturne pestrosti, ki se izraža na področju kulturne dediščine, še zlasti krajine. Varovanje krajine je v evropski in tudi v slovenski praksi stopilo v ospredje v poznih osemdesetih in še bolj izrazito v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Krajinsko načrtovanje, upravljanje in varstvo so bili vedno obravnavani kot interdisciplinarni projekti. V Sloveniji je bilo interdisciplinarno delo pri prepoznavanju, varstvu in promociji krajine ogroženo leta 1995 s politično odločitvijo, da se enotna služba varstva naravne in kulturne dediščine reorganizira in razdeli na dve ločeni varstveni službi. Varstvo krajine je bilo močno prizadeto zaradi te delitve – večina območij kulturne krajine je bila pravno zavarovana že pred letom 1995, območja, ki so bila zavarovana po tem letu, pa v glavnem vključujejo spomenike v

njihovem širšem krajinskem prostoru. Pred to delitvijo je Sloveniji že uspelo uvrstiti dve območji kulturne krajine na poskusni seznam Unescove svetovne dediščine. Pri prvem je bil leta 2015 vpis spremenjen v območje naravne dediščine, pri drugem pa ni prišlo do uresničitve projekta nacionalne nominacije, predvsem zaradi pomanjkanja sodelovanja med okoljskim in kulturnim sektorjem.

Razvoj v Evropi in po svetu nasploh je šel v obratno smer, namreč v smer združevanja različnih pristopov. Najnovejše paradigme se nanašajo na dva glavna izziva pri varovanju krajine. Prva podpira upravljanje krajine od spodaj navzgor, druga pa temelji na razumevanju krajine kot izraza biokulturne pestrosti. Predstavitvev podaja kratek pregled glavnih točk novih paradigem in izzivov za nadgrajevanje krajinske problematike v Sloveniji.

*Dr. Jelka Pirkovič deluje na področju raziskovanja, varstva kulturne dediščine, javne uprave, visokošolskega izobraževanja in v dediščinskih nevladnih organizacijah. Zasedala je številna vodilna mesta, med drugim je bila državna sekretarka za kulturo (2004–2008) in generalna direktorica Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (2009–2014). Zdaj deluje kot svobodna svetovalka in predavateljica na Oddelku za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
Kontakt: jelka.pirkovic@guest.arnes.si*

ULTRA CINERES HOSTIUM IRA NON SUPEREST

Onkraj pepela sovragev jeza premine

mag. Gojko Zupan

Prelomni zgodovinski dogodki, zlasti vojne, običajno sprožijo več stopenj in načinov spominjanja. Prva stopnja je čas živih prič. Čustveno doživljanje ob žrtvah, zmagoslavju ali tragiki porazov prenašajo na ljudi okoli sebe in na družbo kot celoto. Drugi bolj travmatične dogodke skrijejo v podzavest za več let, celo desetletij. Preživeli se skušajo oddolžiti žrtvam, najprej z nagrobniki in spominskimi objekti, kasneje z javnimi spomeniki ali z ohranjanjem avtentičnih objektov. Objektivnost dogajanja ostaja podrejena čustvom, tudi pri slikah in kipih. Realnost manj čustvenega presojanja sledi, ko nova generacija ponotranji spomine svojih dedov in skuša z lastnimi izkušnjami bolj uravnotežiti sliko preteklega. Novi travmatični dogodki, ki sledijo, spremenijo tokove spominjanj, prekrijejo preteklost. Na poglavja preteklosti, tudi pod vplivom vladajoče ali prevladujoče politike, delno ali v celoti pozabimo. V preteklem stoletju se je to v Sloveniji zgodilo ob začetku in koncu druge svetovne vojne ter znova po osamosvojitvi. Tretje obdobje se razvija v več smeri. Na eni je oživljanje zgodovine nekega časa in vzpostavljanje mozaika preteklosti iz pozabljenja, ko ni več ne živih in ne posrednih prič, ko se zgodovinska krajina na terenu spremeni. Pisni viri ter arheologija znova odkrivajo pretekla dogajanja ali dogodke. Nove interpretacije niso nujno objektivne, ker politične oblasti usmerjajo, spodbujajo določene raziskave in izbrane inštitute ali raziskovalce. Bolj neodvisne ostajajo likovne in druge umetnine ter spomeniki, čeprav prestavljeni na nove lokacije, v nove kontekste, nove, prevrednotene mite.

*Mag. Gojko Zupan, umetnostni zgodovinar in geograf, je zaposlen na Direktoratu za kulturno dediščino pri Ministrstvu za kulturo RS kot sekretar v informacijsko-dokumentacijskem centru za dediščino (INDOK).
Kontakt: gojko.zupan@gov.si*

UMETNIKI MED STRELSKIMI JARKI SOŠKE FRONTE

Silvester Gaberšček

Devetindvajset mesecev trajajoča soška fronta je s svojimi dvanajstimi ofenzivami pred sto leti globoko posegla v zunanjo podobo krajine vzdolž reke Soče. Zaznamovala jo je tako močno, da so njene posledice kot brazgotine krute zgodovine vidne še danes.

Pokop stotisočev mrtvih, obnova porušenih naselij in domov množice med vojno razseljenih beguncev, zasipanje strelskih jarkov na razoranih poljih in pašnikih, vse to je bilo najprejšnja povojna dejavnost domačega prebivalstva in je sprva celo zasenčilo nacionalno vprašanje krivične Rapalske meje, s katero so bili dodeljeni tuji državi in izpostavljeni (fašističnemu) raznarodovanju. Dobrih dvajset let pozneje je v iste kraje na še nezaceljene rane z vsemi grozotnimi posledicami segla 2. svetovna vojna in po njej nadvlada 'nove' ureditve s takratno ideologijo, ki ji zgodovinske vsebine, razen njene lastne, niso bile blizu.

Šele konec osemdesetih let prejšnjega stoletja je dozorel čas, da je 1. svetovna vojna začela postajati javno prepoznavna zgodovinsko pomembna vsebina. Posamezni muzeji in nekatere institucije so se previdno, s strokovnim nevpadljivim pristopom začeli ukvarjati s to vsebino. Do pravega 'preboja' pa je prišlo ponovno v Kobaridu z ustanovitvijo Kobariškega muzeja leta 1990. Z dejavnostjo Kobariškega muzeja in Fundacije Poti miru v Posočju, ki se mu je pridružila pozneje, so se začela odpirati nova, iz raznih življenjskih in ne samo iz strogo vojaško zornih kotov osvetljena poglavja Velike vojne, pri čemer so se pokazali do tedaj neznani vidiki vsebin fronte.

Pisatelji, slikarji, kiparji, arhitekti in drugi umetniki in njihovo ustvarjanje na fronti, kamor so bili poslani v večini primerov s propagandnimi nameni, so zagotovo eden izmed teh vidikov. Prenekatera ugledna imena z obeh strani frontne črte potrjujejo sklepanje, da je bila njihova tamkajšnja dejavnost strateško preiščljeno načrtovana, tudi v primeru, ko so bili na fronti navzoči le nekaj dni. Poleg natančno določenih oficialnih nalog so pod umetniškimi rokami, na samem bojišču ali v neposredni bližini, iz individualnega umetniškega notranjega vzgiba nastajala drobna in večja pristna umetniška dela. Med samimi vojnimi spopadi pa so bili prav umetniki poleg bolničarjev in vojaških kaplanov tisti 'tolažniki', ki so v krute vojne razmere s svojimi umetniškimi deli prinašali nekaj človeškega. S tem so pričevali o trajnih vrednotah sleherne omike in civilizacije; prinašali so sporočilo o 'nečem', kar presega pobesnelo nečloveško vojno divjanje.

Silvester Gaberšček, etnolog, sociolog, kulturni antropolog in konservator, je vodja Sektorja za nepremično kulturno dediščino v Direktoratu za kulturno dediščino na Ministrstvu za kulturo.

Kontakt: silvester.gaberscek@gov.si

GROBIŠČA 1. SVETOVNE VOJNE OB SOČI

Ernesta Drole

Z vstopom Italije v boje prve svetovne vojne na strani antantnih sil se je na ozemlju ob reki Soči odprlo novo bojišče. Bil je še eno več v vrsti evropskih bojišč, na njem so v bojih za ozemlje, zavzeto meter za metrom, množično umirali vojaki številnih narodnosti, ki so se znašli v vojaških uniformah svojih držav na bregovih modrozelenih Soče. Da je Soča tekla krvava (kot je

skoraj štirideset let prej preroško napisal pesnik Simon Gregorčič), ni samo metafora ampak kruta resničnost. Fantje in možje, ki se nikoli več niso vrnili z ravníc, pobočij in visokogorja, v katera je svojo strugo vrezala »hči planin«, kot Sočo poetično nagovori pesnik, so našli svoje zadnje počivališče na številnih pokopališčih, ki so jih zanje z vsem spoštovanjem in v večem spomin uredili njihovi soborci. Pokopališča so nastajala v bližini hudih spopadov in bojev, na sami frontni črti ali v zaledju, v bližini vojaških bolnišnic, kamor so stalno dovažali nove in nove ranjence. Največkrat neznani avtorji so z velikim smislom in posluhom za naravo umestili pokopališče v krajino. Po vojni so bili posmrtni ostanki italijanskih in nemških vojakov preneseni v novourejene kostnice, avstroogrška pokopališča pa so še po stotih letih ostala na svojih avtentičnih lokacijah.

Ernesta Drole strokovno obdeluje memorialno dediščino in v tem sklopu dediščino prve svetovne vojne. Je vodja novogoriške območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in je članica delovne skupine za vpis Pot miru - dediščina 1. svetovne vojne na Unescov Seznam svetovne dediščine.
Kontakt: ernesta.drole@zvkd.si

ČLOVEČNOST V VOJNI – PRIMER PARTIZANSKE BOLNICE FRANJA

Ivana Leskovec in Milojka Magajne

Partizanska bolnica Franja je delovala od decembra 1943 do maja 1945. Bolnišnični kompleks v oddaljeni, ozki in težko dostopni soteski Pasice (Dolenji Novaki na Cerkljanskem) sestavlja 13 lesenih barak različnih velikosti in namembnosti ter več pomožnih objektov.

Bolnica Franja je bila vrh sistema, ki je deloval med 2. svetovno vojno in vključeval več kot sto večjih ali manjših bolnišnic po Sloveniji, kjer so reševali življenja s strokovnim zdravniškim znanjem, izjemno organizacijo in še zlasti s solidarnostjo in tovarištvom. V času svojega delovanja je bolnica Franja pod svojim okriljem združila ljudi – osebje in ranjence –, ki so prihajali iz različnih kulturnih in jezikovnih področij, pripadnike različnih narodov in narodnosti, svetovnih nazorov in religij.

V 17 mesecih delovanja so tam zdravili približno 900 oseb, tako pripadnike partizanskega gibanja kot civiliste in posamezne borce s sovražnikove strani. Več kot 100 ranjencev je bilo tujcev. Zdravniki, sestre in drugo osebje so obravnavali vse ljudi enako: strokovno, solidarno in brez kakršnekoli diskriminacije.

Partizanska bolnica Franja je poseben in edinstven primer vzajemnosti, strokovnega zdravniškega, humanitarnega in solidarnega delovanja, pa tudi izjemen, šolski primer stacionarne zdravstvene oskrbe v ekstremnih razmerah. Bila je uresničenje humanega pristopa do ljudi in manifestacija posebne skrbi za bolnike, ranjence, šibke in kakorkoli izpostavljene. Partizanska bolnica Franja je kulturni spomenik državnega pomena, vpisana je na Poskusni seznam svetovne dediščine pri Unescu. Zaradi svoje simbolne vrednosti in vloge v evropski zgodovini in kulturi je leta 2015 ponovno prejela Znak evropske dediščine.

Ivana Leskovec, univ. dipl. zgodovinarica in etnologinja, je direktorica Mestnega muzeja Idrija.
Milojka Magajne, univ. dipl. zgodovinarica in sociologinja, muzejska svetovalka, je vodja Cerkljanskega muzeja.

Kontakt: Mestni muzej Idrija, Prelovčeva 9, 5280 Idrija; ivana.leskovec@muzej-idrija-cerkno.si;
milojka.magajne@muzej-idrija-cerkno.si

KOBARIŠKI MUZEJ – MUZEJ NA NEKDANJEM BOJIŠČU

Željko Cimprič

Materialna in nematerialna dediščina soške fronte je skupna številnim narodom in je stična točka v pomembnem poglavju njihovega kolektivnega spomina. Vendar pa se interpretacija zgodovinskih dogodkov precej razlikuje od naroda do naroda in je zelo odvisna od tradicije in preteklih ter aktualnih političnih interesov. Pomembno vlogo v interpretaciji imajo muzeji, ki niso le zbirke muzealij, pač pa vse bolj prostori pripovedi in komunikacije med muzejskim osebjem in obiskovalci. Slednja postaja zelo pomembna tudi za nagovarjanje generacij, ki odraščajo v okolju, kjer prevladuje vizualen dostop do informacij, na vse čutne izkušnje pa vpliva tehnologija.

V tem pogledu je Kobariški muzej s svojim avtonomnim statusom v posebnem, privilegiranem položaju, saj si lahko sam določa politiko in cilje svojega delovanja in posledično tudi metode in prakso njihovega uresničevanja. V jedru njegove pripovedi so zgodbe ljudi, ki so doživljali vojno, in kraji, kjer so se dogodki odvijali. Kot »muzej na nekdanjem bojišču« lahko uspešno povezuje materialno in nematerialno dediščino. Razstave in pripovedi vodnikov so prepletene s številnimi zgodbami, ki v zgodovinsko obdobje, zaznamovano z vojnimi strahotami, vnašajo tudi humanitarno sporočilo. Pri tem ne delajo razlik med pripadniki različnih narodov. S takšnim mirovnim poslanstvom kot temeljem svojih dejavnosti muzej lahko vplivno nagovarja javnost in presega pogosto zgolj deklarativno izjavljanje za mir.

Željko Cimprič je soustanovitelj Kobariškega muzeja in Ustanove Fundacija Poti miru v Posočju; je upokojeni kustos Kobariškega muzeja.

Kontakt: zeljkocimpric_si@hotmail.com

ŽIVALI V VOJNAH

Prof. dr. Vojteh Cestnik

Do uvedbe tehničnih naprav je pomemben del bojne sposobnosti vojska (gibljivost, oskrba, zveze) temeljil na prirojenih lastnostih in sposobnostih živali (moč, hitrost, čutila, instinkti). Prvo vojaško živinozdravniško službo so najverjetneje imeli Sumerci. V 3. stol. pr. n. št. so v Indiji in na Šri Lanki že poznali bolnice za konje in slone. Najvišjo raven zdravljenja živali v antiki pa je dosegla rimska vojska v 4. stol. V srednjem veku so v evropskih fevdalnih vojskah zdravili konje maršali, ki so živali tudi podkovali. Kasneje so v rednih vojskah maršale nadomestili vojaški podkovski kovači (v nemško govorečih deželah imenovani *Kurschmiedt*). V 18. stoletju so pričele delovati prve veterinarske šole (Lyon 1761, Alfort 1763, Dunaj 1765 itd.), v glavnem pod vojaškim nadzorom, vendar je bila vojaška veterinarska služba šele v 1. sv. v. dobro organizirana in opremljena. Kljub temu je od 11,6 milijonov poginilo 5,6–8 milijonov konj, večina zaradi nevzdržnih življenjskih razmer (pomanjkanje hrane in vode, prevelika obremenjenost, mrzle zime, itd.). Na soški fronti je vojska poleg konj uporabljala tudi osle, pse in golobe. Na slovenskem ozemlju so delovale veterinarske bolnice v Radgoni, Gorici, Slovenski Bistrici, Mariboru in Kranju.

Vojteh Cestnik, upokojeni profesor Veterinarske fakultete v Ljubljani, je zaslužni profesor Univerze v Ljubljani.

Kontakt: vojteh.cestnik@vf.uni-lj.si

VEZI NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE

dr. Tanja Roženberger

Članek izpostavlja pomembnost in razumevanje kulturne dediščine iz perspektive njenega »nesnovnega vidika« v luči Unescove *Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine* (2003), ki jo je Slovenija ratificirala leta 2008. V skladu s tem dokumentom opravlja javno službo varovanja nesnovne dediščine poseben *koordinator varstva nesnovne dediščine*. Od leta 2011 je pri nas uradni koordinator Slovenski etnografski muzej. Doslej je bilo v slovenski register vpisanih 58 enot z različno konotacijo. V razdelku *Spominski dogodek* ni nobenega vpisa, v razdelek *Družbene prakse, rituali in praznovanja* pa je bila leta 2016 vpisana ena enota, povezana z vojno dediščino. V spomin na vstajo Ljubljančanov proti okupatorju v drugi svetovni vojni vsako leto poteka pohod po trasi, kjer so od leta 1942 do 1945 Ljubljano obdajali bunkerji in bodeča žica, ki so jih postavile okupacijske sile. Pohod po Poti spominov in tovarštva je zdaj množična rekreacijska prireditev. Maloštevilstvo vpisov kaže na slabo razumevanje pomembnosti in moči načel o nesnovni kulturni dediščini. V sedanji informacijski in digitalni dobi se svet izredno hitro spreminja v vsakem pogledu, tako družbenem, kulturnem, tehnološkem, okoljskem, ekonomskem in političnem. Nesnovna kulturna dediščina ima posebno vlogo za prihodnost sveta.

Dr. Tanja Roženberger, direktorica Slovenskega etnografskega muzeja, se strokovno ukvarja s kulturno dediščino že skoraj 30 let. Delovala je na različnih področjih muzejske dejavnosti: raziskovalno delo, delo z obiskovalci, izobraževalno delo na področju muzeologije, založniška dejavnost, oblikovanje nacionalnih kulturnih strategij, menedžment. Je članica različnih strokovnih društev, članica Slovenske nacionalne komisije za Unesco in zakladničarka odbora COMCOL – ICOM.

Kontakt: tanja.rozenberger@etno-muzej.si